

UDRUŽENJE RODITELJA DECE I MLADIH SA
POSEBNIM POTREBAMA "MOJI SNOVI" BUJANOVAC

ISTRAŽIVANJE

O UČESTALOSTI NASILJA NAD MLADIMA
SA POSEBNIM POTREBAMA I
STAVOVIMA ZAJEDNICE PREMA OVOJ
GRUPI U OPŠTINI BUJANOVAC

"SENZIBILIZACIJA ZAJEDNICE ZA
PREVENCIJU NASILJA NAD MLADIMA SA
POSEBNIM RAZVOJNIM POTREBAMA I
NJIHOVIM PORODICAMA"

JEDNAKOST

Kabinet ministarke bez portfelja zadužene
za koordinaciju aktivnosti u oblasti rodne
ravnopravnosti, sprečavanja nasilja nad
ženama i ekonomskog i političkog
osnaživanja žena

EQUALITY

Office of the Minister without Portfolio for
Coordinating Activities in Gender Equality,
Preventing Violence Against Women,
and Economic and Political
Empowerment of Women

UVOD U ISTRAŽIVANJE

Istraživanje o učestalosti nasilja nad mladima sa posebnim potrebama i stavovima zajednice prema ovim grupama sprovedeno je u januaru 2025. godine. Istraživanje je realizovalo Udruženje roditelja dece i mladih sa posebnim potrebama "Moji snovi" iz Bujanovca, u okviru projekta "Senzibilizacija zajednice za prevenciju nasilja nad mladima sa posebnim razvojnim potrebama i njihovim porodicama", uz finansijsku podršku Kabineta ministarke bez portfelja zadužene za koordinaciju aktivnosti oblasti rodne ravnopravnosti, sprečavanja nasilja nad ženama i ekonomskog i političkog osnaživanja žena. Ovaj projekat je deo šire inicijative koja ima za cilj unapređenje prava i zaštite osoba sa posebnim potrebama kroz istraživačke, edukativne i inkluzivne aktivnosti.

Udruženje "Moji snovi" već dugi niz godina aktivno deluje na teritoriji Bujanovca i okolnih opština, posvećeno unapređenju kvaliteta života dece i mladih sa posebnim potrebama. Njihov rad obuhvata različite oblasti, uključujući pružanje psihosocijalne podrške, edukaciju roditelja i nastavnog kadra, kao i aktivno zalaganje za inkluziju ove populacije u lokalnu zajednicu.

Ovo istraživanje je osmišljeno sa ciljem da se stekne dublji uvid u:

- Učestalost i oblike nasilja kojima su mladi sa posebnim potrebama izloženi u svom okruženju.
- Percepciju javnosti o ovom problemu, uključujući prepoznavanje potencijalnih izvora nasilja i predrasuda prema osobama sa posebnim potrebama.
- Stavove zajednice o tome koliko su mladi sa posebnim potrebama prihvaćeni u društvu i koliko se njihove potrebe prepoznaju.
- Preporuke i rešenja koja bi mogla doprineti smanjenju nasilja i jačanju inkluzivnih praksi u lokalnoj zajednici.

Istraživanje je sprovedeno na uzorku od 100 ispitanika iz Bujanovca, koji su nasumično odabrani kako bi se obuhvatile različite starosne grupe, pol, obrazovne i socijalne kategorije. Upitnik je sadržao pitanja koja se odnose na lična iskustva, percepciju nasilja, kao i stavove prema osobama sa posebnim potrebama.

Cilj ovog istraživanja nije bio samo da se kvantifikuje učestalost nasilja, već i da se identifikuju ključni faktori koji doprinose stvaranju diskriminacije i isključenja mladih sa posebnim potrebama. Poseban akcenat stavljen je na ulogu porodice, obrazovnog sistema, pravosuđa i nevladinih organizacija u zaštiti ove populacije.

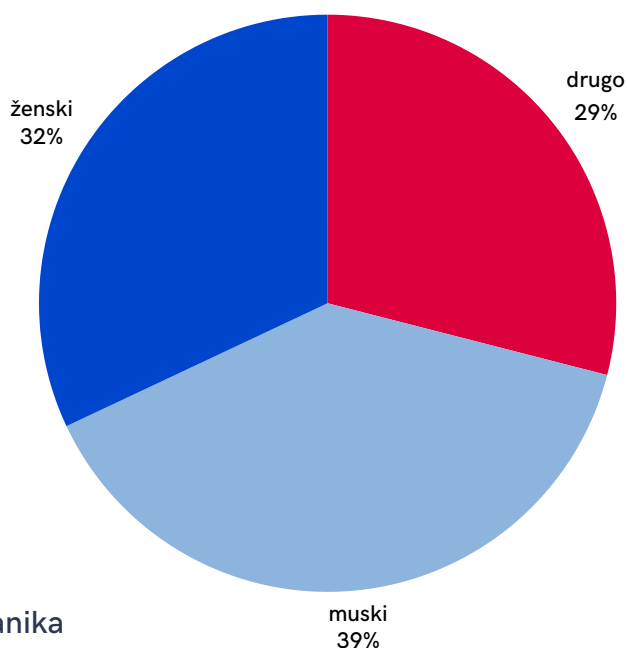
Dobijeni rezultati će služiti kao osnov za kreiranje preporuka i inicijativa koje bi mogle doprineti smanjenju nasilja nad osobama sa posebnim potrebama, kao i za razvoj inkluzivnijeg i sigurnijeg društvenog okruženja.

ANALIZA DEMOGRAFSKIH KARAKTERISTIKA ISPITANIKA

Analiza demografskih podataka u ovom istraživanju pruža ključne informacije koje osvetljavaju strukturu ispitanika i omogućavaju dublje razumevanje njihovih stavova i iskustava. Pravilno razumevanje demografskih podataka je od suštinskog značaja kako bi se stekla jasnija slika o faktorima koji mogu uticati na percepciju nasilja nad mladima sa posebnim potrebama i stavove prema ovoj ranjivoj grupi.

U istraživanju je učestvovalo ukupno 100 ispitanika iz Bujanovca, čime je obezbeđen reprezentativan uzorak koji obuhvata različite starosne, rodne i socijalne grupe.

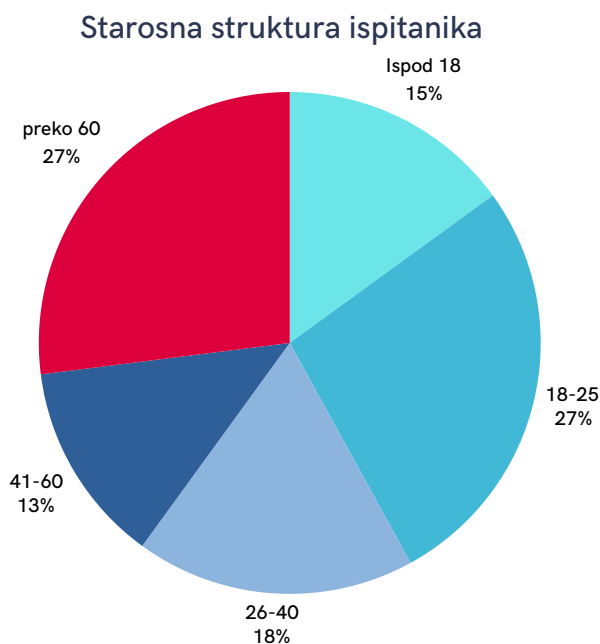
Prva analizirana kategorija odnosila se na pol ispitanika. Rezultati su pokazali da je među učesnicima bilo 39% muškaraca, 32% žena i 29% osoba koje se nisu identifikovale unutar tradicionalnih rodni kategorija. Ovaj rezultat je posebno značajan jer pokazuje da je uzorak raznovrstan i da uključuje osobe različitih rodni identiteta, što doprinosi sveobuhvatnijem sagledavanju stavova i iskustava. Relativno visoka zastupljenost osoba koje se ne identifikuju kao isključivo muškog ili ženskog pola sugerise potrebu za dodatnim istraživanjem njihovih specifičnih iskustava u kontekstu nasilja i socijalne inkluzije.

Grafikon 1. Pol ispitanika

U pogledu starosne strukture, istraživanje je obuhvatilo ispitanike iz različitih dobnih kategorija. Najviše učesnika pripadalo je starosnoj grupi od 18 do 25 godina (27%), što je očekivano s obzirom na to da su mladi ove starosne dobi često aktivni u društvenim aktivnostima, obrazovnim ustanovama i lokalnim inicijativama. Sledi grupa starija od 60 godina, koja čini značajnih 27% ispitanika.

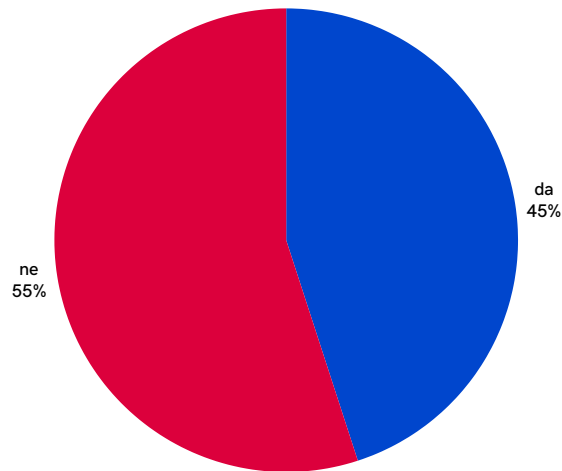
Ovaj podatak ukazuje na visoko učešće starijih osoba, što je od velikog značaja jer njihove percepcije mogu biti oblikovane tradicionalnijim društvenim vrednostima. Starosna grupa između 26 i 40 godina činila je 18%, dok je grupa između 41 i 60 godina činila 13% ispitanika. Najmanju zastupljenost imala je grupa mlađa od 18 godina, koja čini 15% ispitanika. Ovi podaci ukazuju na to da je istraživanjem obuhvaćen širok spektar generacija, što omogućava analizu stavova i iskustava kroz različite društvene perspektive.

Grafikon 2. Starosna struktura ispitanika

Jedan od ključnih podataka bio je vezan za to da li ispitanici poznaju osobu sa posebnim potrebama. Rezultati su pokazali da je 55% ispitanika izjavilo da poznaje osobu sa posebnim potrebama, dok je 45% navelo da nema takvo iskustvo. Ovi rezultati ukazuju na postojanje značajne grupe ljudi koja nije u direktnom kontaktu sa osobama sa posebnim potrebama, što može imati implikacije na njihove stavove i nivo razumevanja izazova sa kojima se ova populacija suočava. Neposredno poznavanje osoba sa posebnim potrebama često doprinosi razbijanju predrasuda i jačanju empatije, dok izostanak takvog kontakta može doprineti socijalnoj distanci i stereotipima.

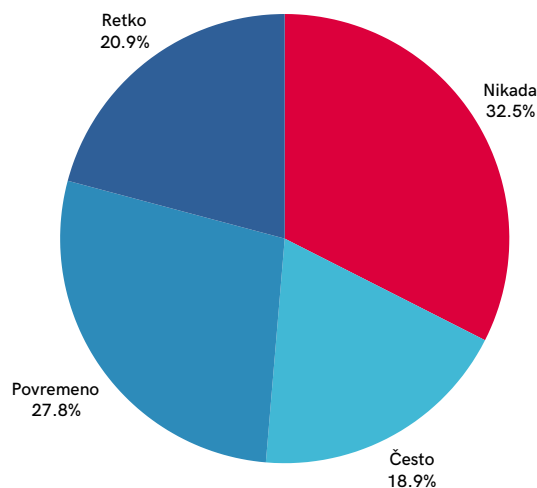
Poznavanje osoba sa posebnim potrebama

Grafikon 3. Poznavanje osobe sa posebnim potrebama

Dodatno je analizirano i pitanje učestalosti komunikacije ili rada sa osobama sa posebnim potrebama. Rezultati pokazuju da 19% ispitanika često komunicira ili radi sa osobama sa posebnim potrebama, dok je 28% navelo da to čini povremeno. Najveći procenat ispitanika, 33%, izjavilo je da nikada nije imalo takvu priliku, dok je 21% navelo da se sa osobama sa posebnim potrebama sreće veoma retko. Ovi podaci ukazuju na to da značajan deo populacije nema iskustvo neposredne komunikacije sa osobama sa posebnim potrebama, što može ukazivati na prisutnost socijalne izolacije ove grupe u zajednici.

učestalost komunikacije sa osobama sa posebnim potrebama

Grafikon 4. Učestalost komunikacije sa osobama sa posebnim potrebama u opštini Bujanovac

Ovi demografski podaci pružaju važan uvid u društvenu strukturu ispitanika i omogućavaju donošenje ključnih zaključaka o faktorima koji mogu uticati na percepciju nasilja i stavove prema osobama sa posebnim potrebama. Visoka zastupljenost osoba koje nisu u redovnom kontaktu sa ovom populacijom ukazuje na potrebu za dodatnim naporima u cilju unapređenja inkluzivnih aktivnosti u lokalnoj zajednici. Takođe, prisustvo starijih osoba u uzorku ukazuje na važnost osveščivanja tradicionalnijih stavova i potrebu za uključivanjem svih generacija u procese inkluzije i prevencije nasilja.

ANALIZA UČESTALOSTI I OBLIKA NASILJA NAD MLADIMA SA POSEBNIM POTREBAMA U OPŠTINI BUJANOVAC

Nakon analize demografskih karakteristika ispitanika, sledeći korak u istraživanju bio je ispitivanje učestalosti nasilja nad mladima sa posebnim potrebama, kao i identifikacija njegovih najčešćih oblika i prostora u kojima se nasilje dešava. Ovaj segment je ključan za razumevanje stepena ugroženosti ove populacije i prepoznavanje okruženja u kojem su mladi sa posebnim potrebama najizloženiji potencijalnim oblicima zlostavljanja ili diskriminacije.

Podaci dobijeni istraživanjem ukazuju na to da postoji značajan stepen zabrinutosti među ispitanicima u vezi sa ovom tematikom. Kada su upitani da li smatraju da su mladi sa posebnim potrebama češće izloženi nasilju u poređenju sa svojim vršnjacima, odgovori su pokazali raznovrsnost stavova.

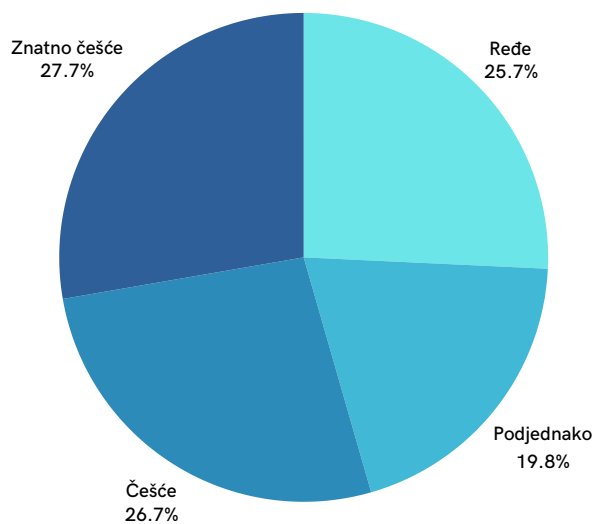
Najveći procenat ispitanika, 28%, izjasnio se da smatra kako su mladi sa posebnim potrebama znatno češće izloženi nasilju u odnosu na svoje vršnjake. Ovaj rezultat naglašava da je među ispitanicima prisutna svest o višestrukim izazovima s kojima se ova ranjiva grupa suočava. Dodatnih 27% ispitanika smatra da su mladi sa posebnim potrebama češće izloženi nasilju, ali ne u drastično većoj meri. Ovi podaci jasno ukazuju na to da više od polovine ispitanika prepoznaje povećanu ranjivost ove populacije.

S druge strane, 20% ispitanika smatra da su mladi sa posebnim potrebama izloženi nasilju podjednako kao i ostali vršnjaci, dok je 26% izjavilo da veruje da su mladi sa posebnim potrebama ređe izloženi nasilju. Ovi rezultati mogu sugerisati da određeni deo populacije možda nije u dovoljnoj meri upoznat sa specifičnim izazovima sa kojima se susreću osobe sa posebnim potrebama ili da nasilje prema njima nije uvek prepoznato kao takvo.

Kada je reč o oblicima nasilja, podaci su pokazali da je među ispitanicima najčešće prepoznato verbalno nasilje, kao što su uvrede i podsmeh. Ovaj oblik nasilja je navelo 31% ispitanika, što ukazuje na to da su mladi sa posebnim potrebama često izloženi ponižavanju kroz verbalne napade, koji neretko prolaze bez adekvatne reakcije okoline. Takođe, 26% ispitanika identifikovalo je psihičko nasilje, kao što su ignorisanje, socijalna izolacija i namerno izopštavanje iz društvenih aktivnosti, kao jedan od dominantnih oblika zlostavljanja nad ovom grupom. Ovaj podatak je od posebnog značaja jer naglašava problem

socijalne marginalizacije, koji može imati dugoročne posledice na mentalno zdravlje mladih sa posebnim potrebama.

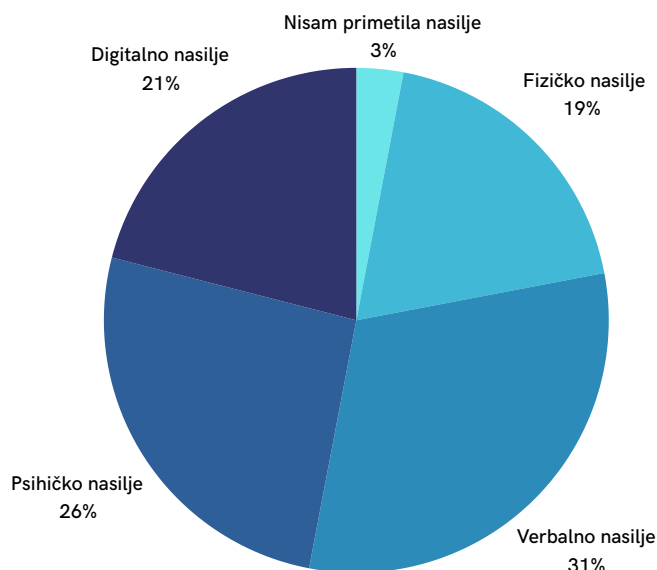
Fizičko nasilje je prepoznalo 19% ispitanika kao dominantan oblik zlostavljanja, dok je digitalno nasilje, koje uključuje vređanje, omalovažavanje ili širenje lažnih informacija putem društvenih mreža, navedeno u 21% slučajeva. Ovaj podatak ukazuje na rastući trend digitalnog nasilja, koje u savremenom društvu postaje sve prisutnije i može imati ozbiljne posledice na socijalizaciju i emocionalno stanje mladih sa posebnim potrebama.

Grafikon 5. Učestalosti nasilja nad mladima sa posebnim potrebama

Zabrinjavajuće j da je 3% ispitanika izjavilo da nije primetilo nijedan oblik nasilja nad osobama sa posebnim potrebama. Ovaj podatak može ukazivati na nisku vidljivost problema u određenim delovima zajednice ili na nedovoljnu edukaciju o prepoznavanju različitih oblika nasilja.

Oblici nasilja nad mladima sa posebnim potrebama

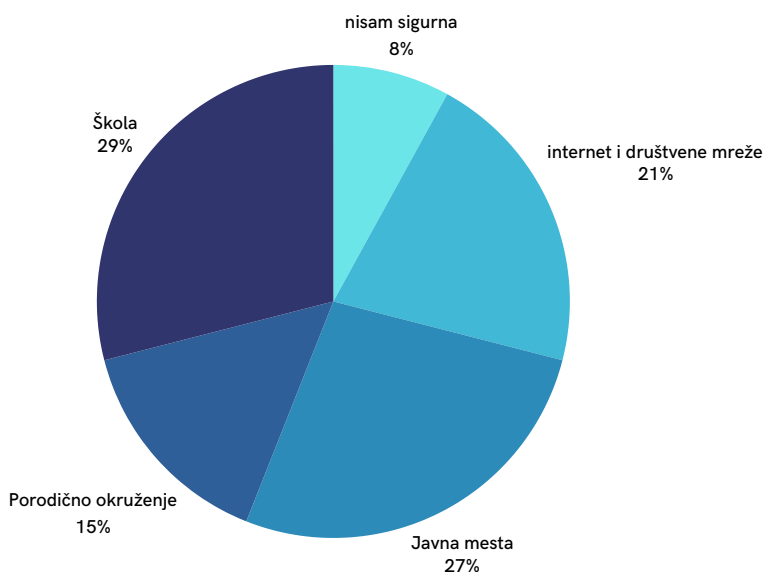
Grafikon 6. Oblici nasilja nad mladima sa posebnim potrebama

Kada se razmatra prostor u kojem se nasilje najčešće dešava, rezultati pokazuju da je školsko okruženje prepoznato kao najproblematičnije. 29% ispitanika smatra da se nasilje nad mladima sa posebnim potrebama najčešće događa upravo u školama, što sugerise potrebu za unapređenjem preventivnih i edukativnih programa unutar obrazovnog sistema.

Dodatnih 27% ispitanika smatra da se nasilje najčešće događa na javnim mestima, što naglašava potrebu za podizanjem svesti u lokalnoj zajednici o značaju zaštite osoba sa posebnim potrebama. 21% ispitanika navelo je da se nasilje najčešće dešava na internet platformama, što je u skladu sa podacima o učestalosti digitalnog nasilja.

Posebno zabrinjava podatak da je 15% ispitanika identifikovalo porodično okruženje kao prostor u kojem se nasilje nad osobama sa posebnim potrebama javlja. Ovaj podatak ukazuje na potrebu za dodatnom podrškom porodicama kako bi se obezbedilo sigurno okruženje za mlade sa posebnim potrebama.

Mesto gde se nasilje najčešće dešava

Grafikon 7. Mesta gde se nasilje najčešće dešava

Ovi rezultati jasno pokazuju da je nasilje nad mladima sa posebnim potrebama kompleksan i višedimenzionalan problem koji se ispoljava u različitim oblicima i okruženjima. Dominacija verbalnog i psihičkog nasilja ukazuje na potrebu za edukacijom društva o štetnim posledicama ovakvog ponašanja, dok prepoznavanje škole i javnih prostora kao rizičnih područja nameće potrebu za jačanjem preventivnih aktivnosti u ovim okruženjima.

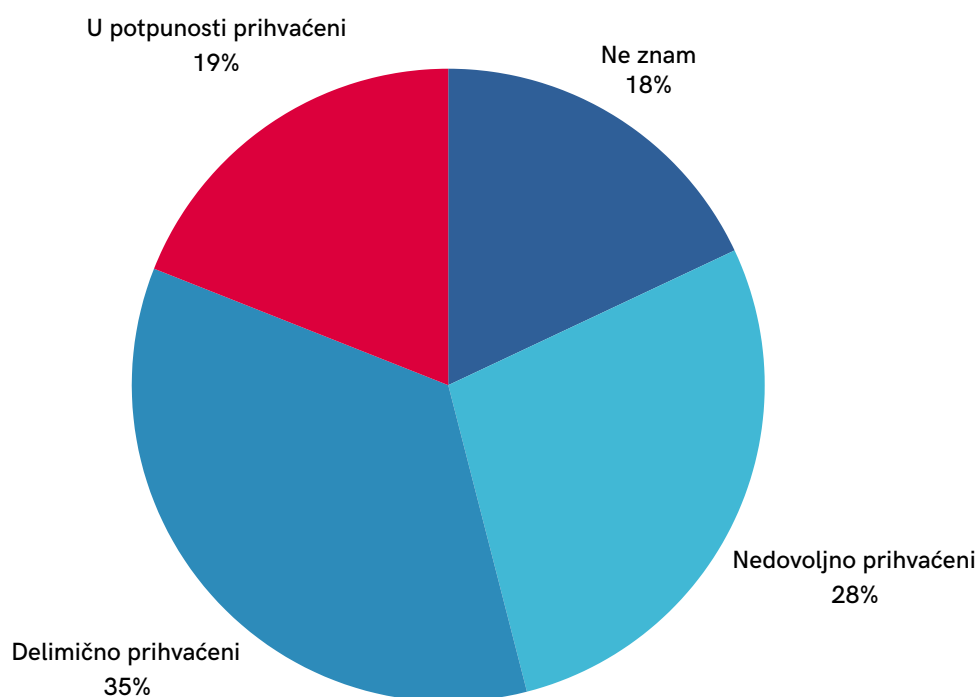
ANALIZA STAVOVA LOKALNE ZAJEDNICE BUJANOVAC PREMA OSOBAMA SA POSEBNIM POTREBAMA

Nakon istraživanja demografskih karakteristika ispitanika i analize učestalosti i oblika nasilja nad mladima sa posebnim potrebama, sledeći segment istraživanja bio je usmeren na ispitivanje stavova lokalne zajednice prema osobama sa posebnim potrebama. Razumevanje ovih stavova ključno je za identifikaciju postojećih predrasuda, stepena prihvatanja i spremnosti zajednice da se aktivno uključi u pružanje podrške ovoj ranjivoj grupi.

Ispitanicima je postavljeno više pitanja kako bi se steklo sveobuhvatno razumevanje njihovih stavova, percepcija i nivoa angažovanja u aktivnostima koje promovišu inkluziju.

Kada su upitani da li smatraju da se osobe sa posebnim potrebama u njihovoj zajednici osećaju prihvaćeno, odgovori su pokazali značajnu raznolikost. Najveći procenat ispitanika, 35%, izjasnio se da osobe sa posebnim potrebama u njihovoj zajednici osećaju tek delimično prihvaćenim. Ovaj rezultat ukazuje na to da, iako postoji određen stepen inkluzije, u lokalnoj zajednici i dalje postoje prepreke koje ograničavaju punu socijalnu integraciju mladih sa posebnim potrebama.

Dodatnih 28% ispitanika smatra da se osobe sa posebnim potrebama osećaju nedovoljno prihvaćenim, što dodatno naglašava potrebu za unapređenjem inkluzivnih praksi i povećanjem svesti u zajednici. Samo 19% ispitanika smatra da se mladi sa posebnim potrebama osećaju u potpunosti prihvaćenim, što ukazuje na relativno nizak nivo potpune integracije u lokalnoj zajednici. Zanimljivo je da je 18% ispitanika izjavilo da ne zna kako se osobe sa posebnim potrebama osećaju, što može sugerisati na nedostatak kontakta sa ovom populacijom ili nedovoljnu informisanost o njihovim izazovima.

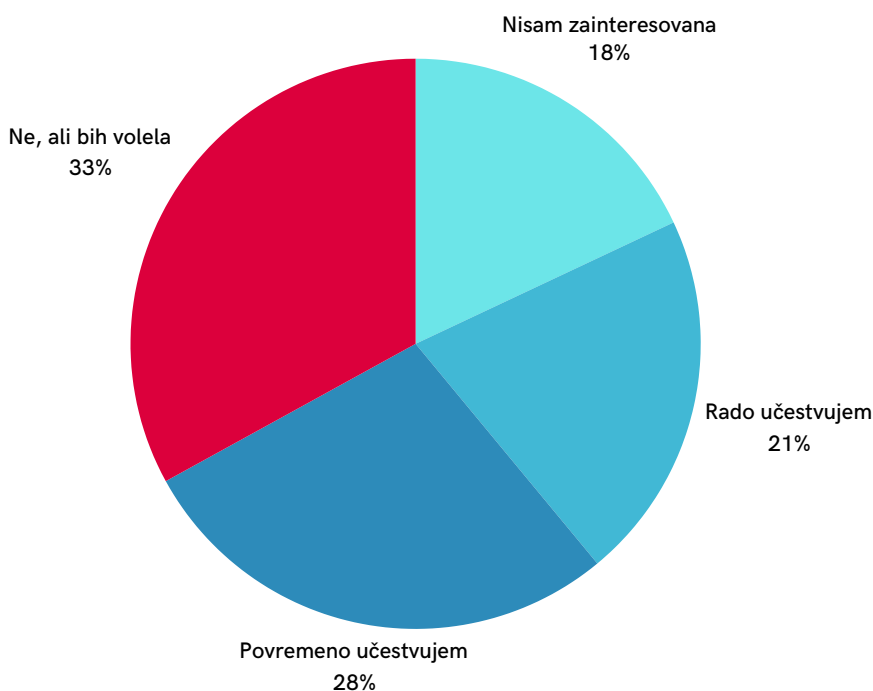

Grafikon 8. Percepcija prihvaćenosti osoba sa posebnim potrebama u opštini Bujanovac

Kada je reč o ličnom angažovanju ispitanika u aktivnostima koje promovišu inkluziju osoba sa posebnim potrebama, rezultati su pokazali da je 21% ispitanika izjavilo da redovno učestvuje u ovakvim aktivnostima. Ova brojka je pozitivna jer pokazuje da postoji grupa pojedinaca u zajednici koja se aktivno angažuje u inkluzivnim inicijativama. Dodatnih 28% ispitanika navelo je da povremeno učestvuje u takvim aktivnostima, što ukazuje na postojanje potencijala za dodatno uključivanje.

S druge strane, zabrinjava podatak da je čak 33% ispitanika izjavilo da nikada nije učestvovalo u aktivnostima koje promovišu inkluziju osoba sa posebnim potrebama, ali da bi bili zainteresovani za učešće ukoliko bi se takve aktivnosti intenzivirale ili bile dostupnije. Ovaj podatak naglašava potrebu za većom promocijom inkluzivnih inicijativa i aktivnijim uključivanjem lokalne zajednice. Konačno, 18% ispitanika izjavilo je da nije zainteresovano za ovakve aktivnosti, što ukazuje na određeni stepen društvene distance i potencijalno postojanje predrasuda.

ANGAŽOVANJE U INKLUZIVNIM AKTIVNOSTIMA

Grafikon 9. Angažovanje u inkluzivnim aktivnostima

Analiza stavova zajednice pokazala je i razlike u percepciji uključenosti različitih institucija u zaštitu osoba sa posebnim potrebama od nasilja. Kada je reč o porodici, najveći broj ispitanika, 29%, smatra da je porodica u velikoj meri uključena u zaštitu osoba sa posebnim potrebama, dok je 24% ocenilo njihovu ulogu kao osrednju. Ovi podaci potvrđuju važnost porodice kao ključnog zaštitnog faktora u životu mladih sa posebnim potrebama. Međutim, 21% ispitanika smatra da porodica nije dovoljno uključena, što ukazuje na potrebu za dodatnim programima podrške roditeljima u prepoznavanju i sprečavanju nasilja.

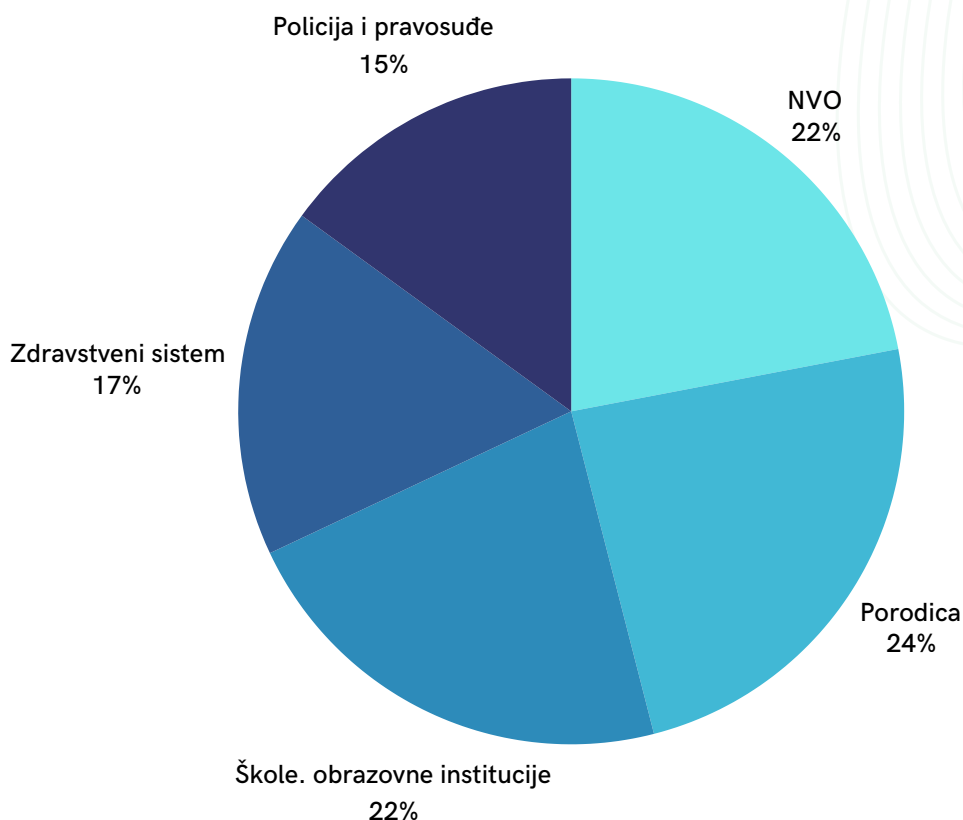
Kada je reč o školama i obrazovnim institucijama, 27% ispitanika smatra da su ove ustanove veoma uključene u zaštitu osoba sa posebnim potrebama, dok je 26% ocenilo njihovu uključenost kao osrednju. Zabrinjavajuće je što je čak 24% ispitanika izrazilo stav da škole nisu dovoljno aktivne u zaštiti ove ranjive populacije. Ovi podaci ukazuju na potrebu za intenziviranjem edukacije nastavnog osoblja i unapređenjem preventivnih programa unutar obrazovnih institucija.

U vezi sa ulogom zdravstvenog sistema, rezultati su pokazali da je 21% ispitanika ocenilo njegovu ulogu kao značajnu, dok je čak 31% ispitanika smatralo da je zdravstveni sistem slabo uključen u zaštitu mladih sa posebnim potrebama. Ovi podaci sugerišu na potrebu za snažnijim angažovanjem zdravstvenih institucija u pružanju podrške i zaštite ovoj populaciji.

Policija i pravosuđe dobili su još slabije ocene, pri čemu je 28% ispitanika ocenilo da su te institucije nedovoljno uključene u zaštitu osoba sa posebnim potrebama, dok je samo 19% ispitanika prepoznalo njihov značajan doprinos.

S druge strane, uloga nevladinih organizacija ocenjena je nešto pozitivnije, pri čemu je 27% ispitanika navelo da nevladine organizacije imaju značajnu ulogu u zaštiti mladih sa posebnim potrebama. Ipak, 23% ispitanika smatra da njihov uticaj nije dovoljno prisutan, što ukazuje na potrebu za dodatnim aktivnostima i jačanjem saradnje između nevladinih organizacija i lokalne zajednice.

UKLJUČENOST RAZLIČITIH GRUPA U ZAŠTITU OSOBA SA POSEBNIM POTREBAMA

Grafikon 10. Uključenost različitih grupa u zaštitu osoba sa posebnim potrebama

Ovi rezultati jasno ukazuju na to da, uprkos određenim naporima u lokalnoj zajednici, osobe sa posebnim potrebama i dalje nisu u potpunosti prihvaćene u društvenom okruženju. Postoji izražena potreba za jačanjem edukativnih programa u školama, unapređenjem kapaciteta zdravstvenog sistema i većom prisutnošću nevladinih organizacija u procesima zaštite ove ranjive populacije.

DODATNA ANALIZA PODATAKA IZ ISTRAŽIVANJA

Kako bismo dobili što dublji uvid u rezultate istraživanja, dodatna analiza fokusiraće se na identifikaciju mogućih obrazaca i povezanosti između ključnih podataka. Dodatne analize obuhvatiće sledeće aspekte:

- Povezanost demografskih karakteristika sa percepcijom nasilja nad mladima sa posebnim potrebama.
- Uticaj učestalosti komunikacije sa osobama sa posebnim potrebama na stavove o njihovoj prihvaćenosti u društvu

- Analiza odnosa između angažovanja u inkluzivnim aktivnostima i percepcije inkluzije.
- Ispitivanje povezanosti predloženih mera sa percepcijom odgovornosti različitih institucija u zaštiti mladih sa posebnim potrebama.

1. Povezanost demografskih karakteristika sa percepcijom nasilja nad mladima sa posebnim potrebama

Analiza pokazuje da postoji jasna razlika u percepciji nasilja u zavisnosti od starosne grupe i pola ispitanika. Mladi između 18 i 25 godina najčešće smatraju da su osobe sa posebnim potrebama znatno češće izložene nasilju u odnosu na svoje vršnjake. Ovo se može objasniti činjenicom da mladi u ovoj starosnoj grupi najčešće dolaze u kontakt sa osobama sa posebnim potrebama kroz školu ili društvene aktivnosti, te su direktnije upoznati sa problemima koje ova populacija doživljava.

Stariji ispitanici (preko 60 godina), u većem procentu, smatraju da su mladi sa posebnim potrebama podjednako izloženi nasilju kao i njihovi vršnjaci. Ovaj rezultat može ukazivati na tradicionalnije stavove i manji nivo informisanosti o savremenim oblicima nasilja, poput digitalnog nasilja.

Pored starosne grupe, primetna je razlika i u percepciji nasilja među polovima:

Žene su češće iskazivale stav da su mladi sa posebnim potrebama znatno češće izloženi nasilju, dok su muškarci češće smatrali da su oni podjednako ili ređe žrtve nasilja. Ova razlika može ukazivati na to da žene pokazuju veću empatiju prema ranjivim grupama ili su svesnije suptilnijih oblika nasilja.

2. Uticaj učestalosti komunikacije sa osobama sa posebnim potrebama na stavove o njihovoj prihvaćenosti u društvu

Dodatna analiza pokazuje značajnu povezanost između učestalosti kontakta sa osobama sa posebnim potrebama i percepcije njihove prihvaćenosti u društvu:

Ispitanici koji često komuniciraju sa osobama sa posebnim potrebama u značajnoj meri smatraju da su one u potpunosti prihvaćene u društvu. Ovaj podatak sugerise da neposredan kontakt doprinosi razbijanju predrasuda i razvijanju pozitivnog stava prema inkluziji.

Nasuprot tome, oni koji nikada nisu komunicirali sa osobama sa posebnim potrebama u najvećem procentu smatraju da su one nedovoljno prihvaćene ili nisu sigurni u stepen njihove prihvaćenosti. Ovaj podatak ukazuje na to da socijalna distanca doprinosi neinformisanosti i stvaranju negativne slike o ovoj populaciji.

3. Analiza odnosa između angažovanja u inkluzivnim aktivnostima i percepcije inkluzije

Postoji značajna povezanost između učestvovanja u inkluzivnim aktivnostima i stavova o osobama sa posebnim potrebama:

Ispitanici koji redovno učestvuju u inkluzivnim aktivnostima u najvećem procentu smatraju da su mladi sa posebnim potrebama u potpunosti prihvaćeni u društvu. Ovaj rezultat ukazuje na pozitivne efekte aktivnog uključivanja u inkluzivne projekte i značaj podizanja svesti kroz direktno angažovanje.

S druge strane, oni koji nikada nisu učestvovali u inkluzivnim aktivnostima češće izražavaju stav da su osobe sa posebnim potrebama nedovoljno prihvaćene. Ovo sugerise da pasivnost i izostanak interakcije dovode do jačanja socijalnih predrasuda i stereotipa.

4. Ispitivanje povezanosti predloženih mera sa percepcijom odgovornosti institucija

Analiza je pokazala da postoji jasna korelacija između percepcije odgovornosti različitih institucija i predloženih rešenja:

Ispitanici koji smatraju da su porodice najvažniji faktor u zaštiti mladih sa posebnim potrebama najčešće su predlagali edukaciju učenika o toleranciji i inkluziji kao primarno rešenje. Ovaj stav odražava verovanje da prevencija i rani uticaj na ponašanje mladih mogu značajno doprineti smanjenju nasilja.

Oni koji su smatrali da su policija i pravosuđe nedovoljno uključeni u zaštitu osoba sa posebnim potrebama u većem procentu podržavaju uvođenje strožih kazni za počinioce nasilja. Ova grupa ispitanika veruje da se odgovornost za smanjenje nasilja pre svega oslanja na pravosudni sistem.

Ispitanici koji su istakli slab doprinos nevladinih organizacija u većem procentu su predlagali veću uključenost medija u podizanju svesti. Ovi podaci ukazuju na svest građana da se problem nasilja ne može rešiti samo kroz kaznene mere, već je potrebno sprovoditi i društvene kampanje za podizanje svesti.

Ova dodatna analiza pokazuje da su stavovi ispitanika snažno povezani sa njihovim ličnim iskustvima, stepenom uključenosti u inkluzivne aktivnosti i percepcijom uloge različitih institucija. Posebno je značajno primetiti da oni koji imaju neposredan kontakt sa osobama sa posebnim potrebama razvijaju pozitivnije stavove i snažnije podržavaju mere koje se oslanjaju na edukaciju i prevenciju.

Ovi rezultati jasno ukazuju na potrebu za širim društvenim angažmanom u borbi protiv nasilja i diskriminacije nad osobama sa posebnim potrebama. Kombinacija edukacije, strožih kazni, medijskih kampanja i jačanja rada stručnih službi pokazala bi se kao najefikasniji pristup u stvaranju inkluzivnog i sigurnog društva.

Predlozi rešenja i preporuke za smanjenje nasilja nad mladima sa posebnim potrebama

Analiza prethodnih segmenata istraživanja jasno je ukazala na postojanje nasilja nad mladima sa posebnim potrebama, prisutnost različitih oblika ovog problema, kao i na određene predrasude i ograničenu inkluziju ove populacije u lokalnoj zajednici. Stoga je poslednji segment istraživanja bio posvećen ispitivanju mišljenja ispitanika o mogućim rešenjima i merama koje bi mogle doprineti smanjenju nasilja i unapređenju položaja mladih sa posebnim potrebama u društvu.

Ispitanicima je ponuđeno više opcija kako bi se identifikovale strategije koje se, prema njihovom mišljenju, smatraju najefikasnijim. Analiza dobijenih rezultata pokazala je da među građanima postoji izražena svest o potrebi za sistemskim i sveobuhvatnim pristupom rešavanju ovog problema.

Jedan od ključnih predloga koji su ispitanici prepoznali kao najučinkovitiji u borbi protiv nasilja nad mladima sa posebnim potrebama jeste edukacija učenika o toleranciji i inkluziji. Ova mera dobila je podršku od 32% ispitanika, što je čini najpopularnijim predlogom među učesnicima istraživanja. Ovaj podatak jasno pokazuje da postoji svest o važnosti preventivnog delovanja i ulaganja u obrazovne programe koji promovišu razumevanje, empatiju i poštovanje različitosti.

Edukacija učenika se pokazala kao ključna strategija jer mladi provode značajan deo svog vremena u školama, gde socijalne interakcije imaju presudnu ulogu u oblikovanju stavova i ponašanja. Kroz edukativne radionice, vršnjačke projekte i kreativne aktivnosti, moguće je mladima približiti izazove s kojima se suočavaju osobe sa posebnim potrebama.

Poseban akcenat trebalo bi staviti na razvijanje emocionalne inteligencije i veština rešavanja konflikata kako bi se smanjio rizik od pojave nasilnog ponašanja.

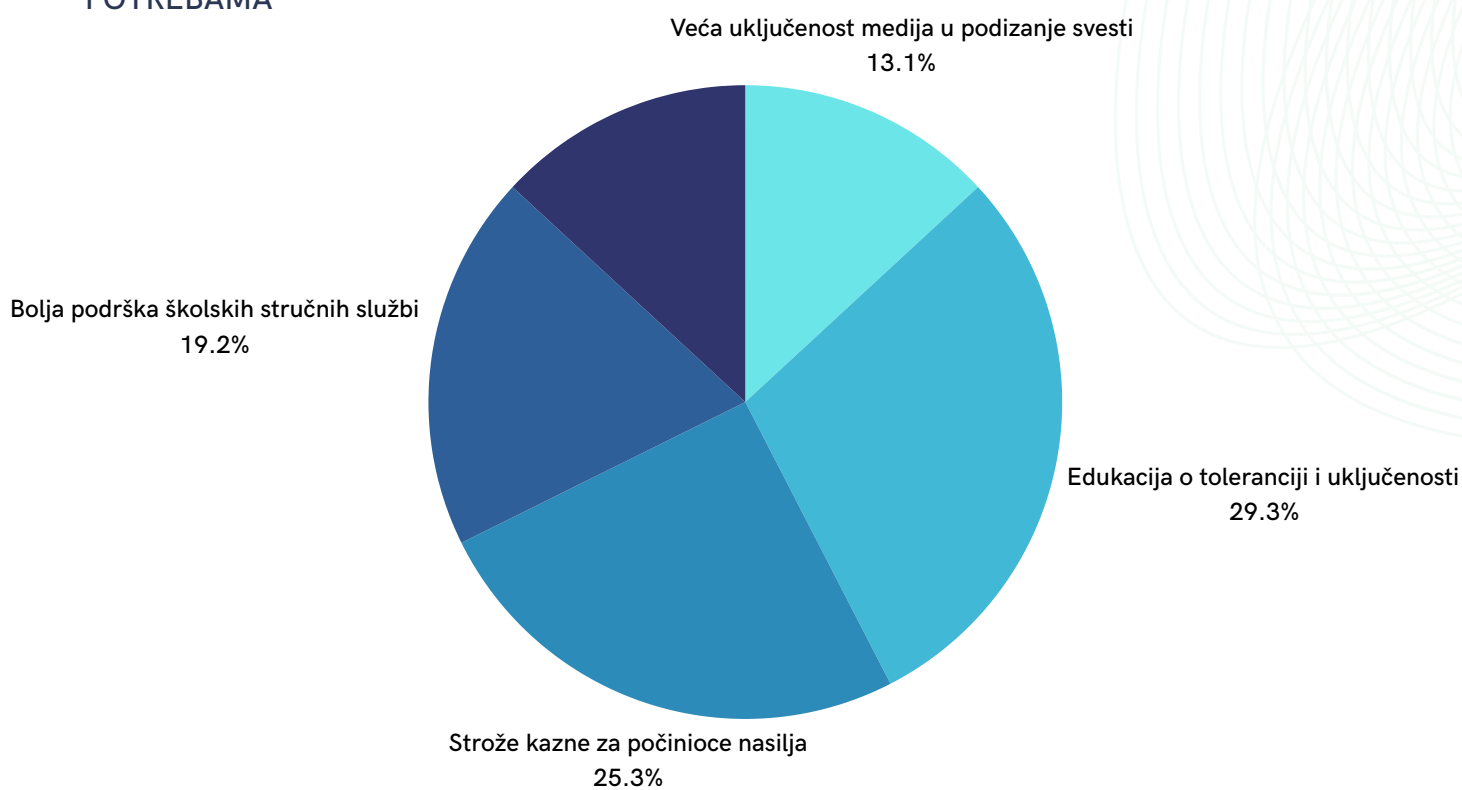
Pored edukacije, značajan broj ispitanika, njih 27%, smatra da bi uvođenje strožih kazni za počinioce nasilja predstavljalo delotvorno sredstvo odvracanja od nasilnog ponašanja. Ovaj podatak ukazuje na potrebu za jačanjem pravosudnog sistema i doslednijim sprovođenjem zakona u cilju zaštite ranjivih grupa. Ispitanici su izrazili stav da počinioce nasilja, posebno u slučajevima fizičkog ili digitalnog nasilja, često prolaze nekažnjeno, što dodatno ohrabruje agresivno ponašanje u zajednici. Uvođenje strožih kazni moglo bi imati preventivni efekat i poslati jasnu poruku da nasilje nad osobama sa posebnim potrebama neće biti tolerisano.

Treći po značaju predlog odnosi se na unapređenje rada školskih stručnih službi. Ovu meru je podržalo 21% ispitanika, što ukazuje na prepoznavanje značaja školskih pedagoga, psihologa i defektologa u stvaranju sigurnog i podsticajnog okruženja za mlade sa posebnim potrebama. Ispitanici su istakli potrebu za češćim edukativnim radionicama, savetovalištima i direktnim angažovanjem stručnih službi u rešavanju konflikata u školama. Jačanje uloge školskih stručnih službi moglo bi doprineti ranijem prepoznavanju problema nasilja i pružanju pravovremene podrške žrtvama.

Povećano prisustvo stručnih službi u zajednici prepoznato je kao važna mera od strane 15% ispitanika. Ovaj predlog ukazuje na potrebu za većom aktivnošću socijalnih radnika, psihologa i drugih profesionalaca u lokalnim zajednicama. Uvođenje mobilnih timova, redovnih poseta porodicama sa osobama sa posebnim potrebama i organizacija otvorenih razgovora sa članovima zajednice moglo bi doprineti ranijem prepoznavanju problema i smanjenju nasilja.

Konačno, veća uključenost medija u podizanju svesti o problemima osoba sa posebnim potrebama dobila je podršku od 15% ispitanika. Ova mera je od ključnog značaja jer mediji imaju snažan uticaj na formiranje stavova javnosti i oblikovanje društvenih vrednosti. Redovno emitovanje emisija, dokumentarnih filmova i edukativnih kampanja koje promovišu prava osoba sa posebnim potrebama može pomoći u razbijanju predrasuda i širenju poruka o toleranciji, prihvatanju i solidarnosti.

PREDLOŽENE MERE ZA SMANJENJE NASILJA NAD MLADIMA SA POSEBNIM POTREBAMA

Grafikon 11. Predložene mere za smanjenje nasilja nad mladima sa posebnim potrebama

Važno je napomenuti da se nijedna od predloženih mera ne može smatrati dovoljnim rešenjem ako se ne sprovodi u koordinaciji sa drugim strategijama. Integrisan pristup, koji bi uključivao edukaciju dece i odraslih, pojačanu institucionalnu podršku, oštrije kaznene mere i širu društvenu kampanju za promovisanje inkluzije, pokazao bi se kao najefikasniji način za dugoročno rešavanje ovog problema.

Dodatno, posebnu pažnju trebalo bi posvetiti osnaživanju porodica koje imaju članove sa posebnim potrebama. Uspostavljanje programa podrške roditeljima, kroz edukativne radionice i psihosocijalnu podršku, omogućilo bi stvaranje stabilnog i sigurnog porodičnog okruženja, koje je ključno za zaštitu ove ranjive grupe.

Takođe, potrebno je raditi na jačanju saradnje između škola, zdravstvenih ustanova, lokalne samouprave i nevladinih organizacija kako bi se obezbedila sveobuhvatna zaštita i kontinuirana podrška mladima sa posebnim potrebama.

Konačno, važno je naglasiti da odgovornost za smanjenje nasilja ne leži isključivo na institucijama, već da svako pojedinačno treba da prepozna svoju ulogu u stvaranju tolerantnog i inkluzivnog društva. Promena društvene svesti, podsticanje solidarnosti i aktivno uključivanje zajednice u zaštitu osoba sa posebnim potrebama predstavljaju ključne korake ka izgradnji društva u kojem će se svi mladi osećati sigurno, prihvaćeno i poštovano.

Zaključno, rezultati istraživanja jasno ukazuju na potrebu za koordinisanim i sistematskim delovanjem kako bi se dugoročno smanjilo nasilje nad mladima sa posebnim potrebama i unapredila njihova socijalna integracija. Implementacija predloženih mera može značajno doprineti izgradnji sigurnijeg, tolerantnijeg i empatičnijeg društva.

Dodatni predlozi rešenja i preporuke zasnovane na stručnoj proceni

Pored konkretnih predloga koji su proizašli iz istraživanja, dodatne preporuke koje se temelje na širim analizama sličnih društvenih problema i stručnim praksama mogle bi dodatno unaprediti sistemsku zaštitu mladih sa posebnim potrebama i stvoriti dugoročne pozitivne promene u društvu.

Jedna od ključnih dodatnih preporuka odnosi se na uvođenje obavezne edukacije nastavnog kadra o radu sa osobama sa posebnim potrebama. Istraživanje je pokazalo da su obrazovne institucije prepoznate kao jedno od okruženja u kojima je nasilje nad mladima sa posebnim potrebama najprisutnije. Iako su učitelji i nastavnici često svesni problema, u praksi je primetan nedostatak konkretnih veština i metoda za prepoznavanje i efikasno reagovanje na nasilje. Uvođenje obavezne edukacije za nastavnike, u saradnji sa defektolozima, psiholozima i socijalnim radnicima, omogućilo bi školama da prepoznaju rane znakove nasilja, pruže adekvatnu podršku žrtvama i razviju strategije za prevenciju. Posebno je važno unaprediti veštine nastavnog kadra u primeni individualizovanih metoda rada sa učenicima sa posebnim potrebama. Pristup koji je prilagođen njihovim mogućnostima i interesovanjima ne samo da podstiče akademski napredak, već i jača njihovo samopouzdanje i socijalne veštine, što ih čini otpornijim na nasilje i diskriminaciju.

Takođe, preporučuje se uvođenje mentorskih programa u školama i lokalnim zajednicama. Ovi programi bi podrazumevali uključivanje obučених volontera ili vršnjačkih mentora koji bi aktivno radili sa mladima sa posebnim potrebama, pružajući im emocionalnu podršku, podstičući socijalne veštine i razvijajući odnose poverenja. Mentorski programi pokazali su se kao izuzetno korisni u smanjenju nasilja jer doprinose smanjenju socijalne izolacije i jačanju samopouzdanja kod osoba sa posebnim potrebama.

Dodatno, potrebno je raditi na jačanju medijskog aktivizma sa posebnim akcentom na promociju pozitivnih primera inkluzije i uspeha mladih sa posebnim potrebama. Mediji, kao važan oblik društvene komunikacije, često prenose senzacionalističke priče koje fokus stavljaju na nemoć i ranjivost ove grupe. Umesto toga, neophodno je kroz reportaže, intervjue i kampanje promovisati priče o mladima sa posebnim potrebama koji su ostvarili uspeh u obrazovanju, umetnosti, sportu ili drugim oblastima. Ovakvi pozitivni primeri pomažu u razbijanju stereotipa, smanjenju predrasuda i podsticanju javnosti na aktivnije uključivanje u inkluzivne aktivnosti.

Takođe, važno je unaprediti postojeće zakonodavne okvire i njihove mehanizme sprovođenja. Iako Srbija ima razvijen pravni okvir koji štiti osobe sa posebnim potrebama, problem često leži u njegovoj primeni. Neophodno je uložiti dodatne napore u obuku policijskih službenika, pravosudnog sistema i socijalnih radnika kako bi se osiguralo da se slučajevi nasilja nad mladima sa posebnim potrebama tretiraju sa punom ozbiljnošću. Uvođenje posebnih kontakt tačaka u policiji i centrima za socijalni rad, namenjenih osobama sa posebnim potrebama i njihovim porodicama, dodatno bi unapredilo zaštitu ove populacije.

Posebno važno je uvesti sistemsku podršku kroz servise za krizne intervencije. Ove usluge bi trebalo da funkcionišu kao deo šire mreže pomoći, gde bi stručnjaci mogli pružiti hitnu intervenciju u slučaju nasilja, a zatim kontinuirano raditi sa žrtvom na oporavku i reintegraciji. Iskustva iz drugih zemalja pokazuju da ovakve službe značajno smanjuju dugoročne posledice nasilja i pružaju neophodnu podršku porodicama.

Dodatna preporuka odnosi se na jačanje programa emocionalne podrške roditeljima i starateljima. Roditelji mladih sa posebnim potrebama često se suočavaju s nizom izazova, uključujući i osećaj izolacije i nesigurnosti u vezi sa zaštitom svoje dece. Organizovanje grupa za samopomoć, savetovališta i radionica namenjenih roditeljima omogućilo bi im da steknu korisne veštine za prepoznavanje i reagovanje na nasilje, ali i da kroz razmenu iskustava pronađu podršku u suočavanju sa svakodnevnim izazovima.

Posebnu pažnju trebalo bi posvetiti i stvaranju inkluzivnih javnih prostora, kao što su parkovi, kulturni centri i sportske ustanove, koji bi bili prilagođeni osobama sa posebnim potrebama. Ovi prostori ne samo da omogućavaju deci i mladima sa posebnim potrebama aktivno učešće u društvenim aktivnostima, već i podstiču interakciju s vršnjacima, što dodatno smanjuje rizik od diskriminacije i nasilja.

Naposletku, preporučuje se da lokalna zajednica uvede nagrade i priznanja za institucije, organizacije i pojedince koji su se posebno istakli u promovisanju inkluzije i zaštiti osoba sa posebnim potrebama. Ovime bi se dodatno podstakle pozitivne prakse i stvorila kultura solidarnosti i brige za najranjivije članove društva.

Zaključno, efikasno smanjenje nasilja nad mladima sa posebnim potrebama zahteva kombinaciju edukativnih, institucionalnih i društvenih mera. Ključ uspeha leži u kontinuiranoj edukaciji, unapređenju saradnje između institucija i jačanju empatije u lokalnoj zajednici. Integrisani pristup, koji bi obuhvatio sve navedene mere, ima potencijal da dugoročno unapredi položaj mladih sa posebnim potrebama u Bujanovcu i širom Srbije. Ovim strategijama moguće je stvoriti okruženje u kojem će mladi sa posebnim potrebama biti ne samo zaštićeni, već i aktivno uključeni u društvene tokove, čime se doprinosi razvoju inkluzivnijeg, humanijeg i pravednijeg društva.

UDRUŽENJE RODITELJA DECE I MLADIH SA
POSEBNIM POTREBAMA "MOJI SNOVI" BUJANOVAC

"Ovaj projekat podržan je od strane Kabineta ministarke bez portfelja zadužene za koordinaciju aktivnosti u oblasti rodne ravnopravnosti, sprečavanja nasilja nad ženama i ekonomskog i političkog osnaživanja žena. Mišljenje koje je izneto u ovoj publikaciji/članku /studiji/radu je mišljenje autora i ne predstavlja nužno i mišljenje Kabineta.